

KOSOVO I ABHAZIJA – PITANJE NEOVISNOSTI

Ivan Marijan *

UDK: 327.5:327.8
341.218(497.115)
341.218(497.224)
327.8(470+571):341.211
327.8(73):341.211

Primljeno: 4. II. 2022.

Prihvaćeno: 18. III. 2022.

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se ostvarivanjem neovisnosti Kosova i Abhazije te uspoređuje ta dva slučaja ističući ključne prednosti i nedostatke borbe za neovisnost i međunarodno priznanje Kosova i Abhazije. Većina današnjih država stvorena je u posljednjih stotinjak godina kao rezultat procesa dekolonizacije i raspada multietničkih država. Velike svjetske sile, ponajprije SAD i Rusija, u slomu jednih i stvaranju novih država vide svoju šansu za širenje utjecaja i jačanje moći držeći se maksime, koja se pripisuje Machiavelliju, da cilj opravdava sredstvo, dok se međunarodno pravo vješto zaobilazi, a politički saveznici samo slijede politike koje diktiraju ti centri moći. Rad donosi kratak povijesni pregled izgradnje kosovske i abhaske države i analizira momente koji su ključni za njihov status danas.

Ključne riječi: Kosovo, Abhazija, Albanci, Abhazi, neovisnost, samoodređenje, međunarodno priznanje, međunarodno pravo, SAD, Rusija, politički utjecaj.

UVOD

Ima li neki narod, regija ili neka druga teritorijalna jedinica pravo na neovisnost pitanje je koje se postavlja stoljećima, a osobito u posljednjih stotinjak godina, nakon raspada kolonijalizma i pada komunizma i raznih diktatura. I u zemljama starih i razvijenih demokracija postoje secesionističke i iredentističke težnje i pokreti. U međunarodnom se pravu oko ovog pitanja sukobljavaju dvije struje: jedna daje primat pravu na očuvanje teritorijalnog integriteta države, dok druga daje primat samoodređenju naroda i odcjepljenju teritorija. Međunarodne deklaracije, povelje, akti, pa i nacionalni ustavi, uglavnom su toliko općeniti da ni na koji način ne pomažu rješavanju ovog problema, nego ga, naprotiv, otežavaju jer su podložni manipulativnoj interpretaciji.

* Ivan Marijan (ivan.marijan97@gmail.com), magistar međunarodnih odnosa i diplomacije. Ovaj rad je proizašao iz istoimenog diplomskog rada, uspješno obranjenog na Međunarodnom sveučilištu Libertas u siječnju 2022. godine.

Kao primjer konfuzije u međunarodnom pravu oko ovog pitanja Kosovo i Abhazija su u centar pažnje došli početkom 1990-ih, potom i 2008., i još uvijek su predmet polemiziranja. Iako su i Kosovo i Abhazija prošli pakao ratnih razaranja i etničkog čišćenja, geografski nisu blizu i na prvi pogled se čini da nisu osobito povezani. Glavna pitanja koja se postavljaju jednostavna su i direktna: Imaju li Kosovo i Abhazija pravo na neovisnost? Mogu li se smatrati državama? Naravno, kako to u međunarodnim odnosima obično biva, njihova sudbina uvelike ovisi o strateškim interesima Sjedinjenih Američkih Država i Ruske Federacije i zapravo su uključeni u novi hladni rat u kojem se SAD-a i Rusija ponovno sukobljavaju na pojedinim kriznim žarištima, gdje težnje određenih skupina mogu poslužiti kao paravan za ostvarenje vlastitih nacionalnih interesa.

RAZDOBLJE DO 1990-IH: KOSOVO

U srednjem vijeku Kosovo je bilo u sastavu srpske države, a u Peći je bilo sjedište Srpske pravoslavne crkve. U bitci na Kosovu polju 1389. godine srpski knez Lazar pretrpio je težak poraz od osmanske vojske i, prema predaji, pogubljen. Kosovo je potom palo pod osmansku vlast. Osmanska osvajanja uzrokovala su seobu srpskog i albanskog stanovništva prema sjeveru pa se Albanci u većem broju naseljavaju na Kosovu. Bitka na Kosovu polju, opjevana u narodnim pjesmama, postala je srpski nacionalni mit koji je živ i danas (Čolović 2016: 40), osobito među ultradesničarima. Ako povučemo paralelu sa zbivanjima 2022., možemo reći da je za Srbiju Kosovo isto što je za Rusiju Ukrajina zbog srednjovjekovne kneževine Kijevske Rusije, koja je nastala na prostoru današnje Ukrajine.

Pod osmanskom vlašću provedena je islamizacija te je do danas na tom području islam ostao dominantna religija. Međutim za albanski je identitet od presudne važnosti etnička, a ne vjerska pripadnost, i to je glavni razlog političke homogenosti Albanaca u vanjskoj politici. S druge pak strane važan element srpskog identiteta je Srpska pravoslavna crkva, pa se kroz čitavu srpsku povijest u vanjskopolitičkim pitanjima suprotstavljaju ili podudaraju interesi svjetovne i crkvene vlasti, te se postavlja pitanje koliko je Srbija čak i danas sekularna država. Godine 1878. osnovana je Prizrenska liga, prva nacionalna politička organizacija Albanaca na Kosovu i susjednim područjima. Na skupštini Lige formirale su se dvije struje, jedna je struja htjela panislamsku organizaciju svih muslimana na tom prostoru, a druga (predvođena Abdylom Frashërijem), koja je odnijela prevagu, zalagala se za autonomiju i sjedinjenje svih krajeva nastanjenih Albancima unutar osmanske države, jer su se Albanci dobro asimilirali u osmanski sustav (Ćirković 2008: 265), a usto je u tadašnjoj situaciji bolje bilo ostati sjedinjen pod vlašću jednoga gospodara, i tako se spasiti od pretenzija novonastalih država na prostor nastanjen Albancima, nego biti razjedinjen u više država¹ (Horvat 1988: 29).

¹ Poput Kurda koji danas žive u četiri države, što im itekako otežava nastojanje da stvore neovisnu kurdsku državu.

U ustanku Albanaca protiv osmanske vlasti 1912. proglašena je neovisnost Albanije (nacionalne države albanskog naroda) u čiji sastav zbog ishoda balkanskih ratova Kosovo ne ulazi, nego nakon Prvog svjetskog rata, 1918., ulazi u sastav Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, gdje je podijeljeno u više administrativnih jedinica (Slukan Altić 2006: 112). Kosovo i Albanija bili su sjedinjeni (osim kao dio Osmanskog Carstva) jedino tijekom Drugog svjetskog rata pod talijanskom, odnosno njemačkom okupacijom.

U drugoj Jugoslaviji je unutar Srbije 1945. formirana Autonomna Kosovsko-Metohijska Oblast, odnosno od 1963. Autonomna Pokrajina Kosovo. Dakle, 1963. izjednačen je status Kosova i Vojvodine. Međutim, po mnogočemu su tadašnje težnje kosovskih Albanaca bile kontroverzne. Albanci često ističu da za razliku od Hrvata, Srba, Slovenaca, Makedonaca, Crnogoraca i Bošnjaka (tadašnjih Muslimana) nisu imali svoju republiku u SFRJ. Ima li ta tvrdnja težinu s obzirom na to da u susjedstvu postoji nacionalna država Albanaca? Prema toj logici i vojevodanski Mađari bili su zaknuti, kao i ono malo preostalih Talijana u Istri nakon što je riješena tršćanska kriza. No ako pogledamo najpoznatije parole na značajnijim albanskim prosvjedima u tom razdoblju – „Hoćemo republiku“, „Albanci smo, a ne Jugoslaveni“, „Hoćemo Preševo u sastavu pokrajine“, „Živio Enver Hoxha“, „Jedan narod, jedna država, jedna partija“ i „Živio Adem Demaçi“ (Horvat 1988: 100–101) – vidimo da se republika traži s ciljem sjedinjenja s Albanijom. Adem Demaçi, albanski nacionalist i separatist koji je krajem 1950-ih otkriven kao vođa ilegalne organizacije Antirevizionistički revolucionarni pokret čiji je cilj bio pripajanje Kosova Albaniji (Mišović 1987: 101), 1961. je osnovao organizaciju Revolucionarni pokret za ujedinjenje Albanaca, u čijem statutu piše:

Prvi i zadnji cilj našeg pokreta je osiguravanje prava za samoopredjeljenje do odcjepljenja za krajeve koji su naseljeni većinom od Albanaca, koji se još uvijek nalaze pod jugoslavenskom upravom, znači prvi i posljednji cilj našeg pokreta je oslobođenje albanskih krajeva, anektiranih od Jugoslavije i prisajedinjenje ovih krajeva svojoj majci Albaniji. (Hasani 1986: 162)

Osam nacionalističko-iredentističkih grupa koje su širile pamflete i parole preko kojih je napadana politika Saveza komunista Jugoslavije, politika nacionalne ravnopravnosti, samoupravljanje i nesvrstanost, te je izražavana potpora korištenju marksističke literature iz Albanije, otkriveno je i osuđeno 1979. i 1980. (Hasani 1986: 175). Prosvjedi Albanaca 1981. bili su više orijentirani na status Kosova u Jugoslaviji nego na odcjepljenje, ali i tada je prisutan i iredentizam, a parole su neznatno drugačije nego na albanskim prosvjedima 1968. Najupečatljivije parole bile su „Hoćemo republiku“, „Trepča radi, Beograd se gradi“, „Živio Adem Demaçi“ (koji se tada opet našao iza rešetaka), „Albanci smo a ne Jugoslaveni“, „Ujedinjenje svih albanskih krajeva“, „Kosovo Kosovarima“ (Horvat 1988: 101). Dakle, ove se demonstracije najviše pamte po zahtjevima da Kosovo postane republika unutar federacije, ali 1981. nije kraj, iredentističke grupe osnivane su sve do raspada SFRJ.

Iako su njihove akcije osujećene zahvaljujući tome što je velik broj aktivista osuđen, njihovi korijeni nisu bili uništeni (Mišović 1987: 429).

KOSOVO 1990-IH

Svi nacionalni pokreti u SFRJ, a najbolji primjer je hrvatsko proljeće 1971., u Beogradu su viđeni kao kontrarevolucionarno djelovanje i tu Kosovo nije bilo iznimka. Naravno, srpskom političkom vrhu potkraj 1980-ih, a pogotovo Slobodanu Miloševiću koji je naslijedio svojeg učitelja Ivana Stambolića na čelu Saveza komunista Srbije, nije toliko bilo do očuvanja tekovina narodnooslobodilačke borbe koliko im je važno bilo zadržati Kosovo čvrsto uz Srbiju. S druge strane, bez obzira na stvarni cilj srpske političke elite, kosovski Albanci zaista su imali nakanu narušiti postojeći jugoslavenski poredak. Miloševićeve izjave o Kosovu uglavnom su bile miroljubive, ali se između redaka mogao primijetiti pokoji ofenzivni istup. U knjizi *Godine raspleta* Milošević daje svoj pogled na razdoblje od 1984. do 1989. U dijelu u kojem govori o važnosti jedinstva i odlučnosti za rješavanje krize na Kosovu valja izdvojiti sljedeće:

Ali kad je riječ o Kosovu, to je jedinstvo u Srbiji od presudnog značaja. To je jedinstvo u Savezu komunista i rukovodstvu od takvog značaja da ukoliko do njega ne dođe, Kosovo neće biti riješeno i mi ulazimo u krizu iz koje međutim nema izlaska demokratskim putem. (Milošević 1989: 159–160)

Političke odluke Slobodana Miloševića izazvat će upravo suprotno od onoga što je htio postići i njegova agresivna politika prema kosovskim Albancima dat će neovisnosti Kosova kakav-takav međunarodnopravni legitimitet. Srljajući glavom bez obzira politički vrh Srbije je 1990-ih privukao na Kosovo pozornost međunarodne zajednice i zakomplicirao položaj srpskog i crnogorskog stanovništva na Kosovu, kojeg su navodno štitali, kao i eventualno zadržavanje Kosova unutar granica Srbije.

Početak svega bila je antibirokratska revolucija u drugoj polovici 1980-ih, odnosno postavljanje Miloševićevih ljudi na čelo Vojvodine (tzv. jogurt revolucija) i Kosova, pa i na čelo Crne Gore, čime je Srbija ostvarila znatan utjecaj u Predsjedništvu SFRJ. Daljnje napetosti na Kosovu izazvali su masovni prosvjedi Albanaca protiv predloženih promjena, među kojima se ističu štrajk glađu rudara u Trepči u veljači 1989. i, u ožujku, studentski prosvjedi u Prištini koje je gušila milicija. Unatoč tomu Srbija je u ožujku 1989. ukinula autonomiju Kosovu. Sabrina Ramet je u knjizi *Tri Jugoslavije* opisala tri faze Miloševićeve uspostave kontrole. Prvo je uspostavio kontrolu u Srbiji, ponajprije uz pomoć medija i iznimno utjecajne Srpske pravoslavne crkve, u drugoj je rušio političke strukture na Kosovu, u Vojvodini i Crnoj Gori radi ostvarivanja prevlasti u Predsjedništvu SFRJ, a trećoj je smanjio ovlasti autonomnih pokrajina rušenjem Ustava iz 1974. kojim je Kosovo dobilo autonomne ovlasti praktički na razini republike (Ramet 2009: 421–446).

Glavni slogan Miloševićeve politike bio je „Jaka Srbija, jaka Jugoslavija“. Dakle, na prvom su mjestu bili interesi Srbije, a tek onda federacija. Srbija, najveća republika

s glavnim gradom i najvećim udjelom Srba u ukupnom stanovništvu Jugoslavije, gospodarski je zaostajala za Slovenijom i Hrvatskom. Ravnopravnu Jugoslaviju Milošević nije imao u zamisli, već Srbiju koja će ostvariti teritorijalnu ekspanziju na račun drugih republika. Na obilježavanju 600. obljetnice Kosovske bitke u lipnju 1989. na Gazimestanu, Milošević je u svom govoru izrazio težnju da Kosovo ostane srpsko i najavio mogućnost oružanih sukoba, što je okupljeno golemo mnoštvo građana podržalo. U tom govoru više puta je pozivao i na toleranciju i ravnopravnost, iako Ozren Žunec (2007: 352, 353) smatra je te riječi Milošević izgovorio zbog čiste formalnosti, dok je u planu imao nešto sasvim drugo.

Nakon što je Skupština Kosova raspuštena i praktično ukinuta autonomija Kosova, samozvani kosovski parlament je 19. listopada 1991. proglasio neovisnost Kosova, a nasilje jugoslavenske policije natjeralo je oko sto tisuća Albanaca da potraže sreću izvan domovine (Viro 2007: 327). Slijedi razdoblje obostranog nasilja. Na albanskoj strani prednjači Oslobodilačka vojska Kosova, a na srpskoj vojska i policija Savezne Republike Jugoslavije. Počinjeni su strašni zločini na obje strane. Albance je vodila želja za opstankom na Kosovu i svijest da ih međunarodna zajednica vidi kao žrtve agresivne Miloševićeve politike, dok je kosovske Srbe prije svega vodio mit o Kosovu kao „kolijevci” Srba, uz snažnu potporu službenog Beograda.

Ovdje se stvari preokreću. Do ukidanja autonomije nije postojao nijedan argument koji bi išao u prilog neovisnosti Kosova pa se može reći da kosovski Albanci mogu biti zahvalni Slobodanu Miloševiću jer su ponajprije zbog njegove politike dobili potporu prije svega NATO, ali i brojnih država, odnosno međunarodna zajednica nije vidjela i Srbe kao ugroženu stranu. Ugroženost srpskog naroda, na koju se 1990-ih Srbija pozivala u ratovima u Hrvatskoj i BiH (iako je to bilo apsolutno neistinito), ovdje je mogla proći zbog toga što na Kosovu etničku većinu čine Albanci (oko 90%). Reakcija međunarodne zajednice na Miloševićevu politiku bila je očekivana, ali tada se nije moglo očekivati da će zapadne sile, prije svega SAD, krojiti budućnost Kosova, kako se kasnije ispostavilo. Kosovski Albanci se 1990-ih više ne nazivaju separatistima, osim naravno u Srbiji, i svaki njihov potez postaje opravdan potezima Miloševićevih pristaša, policije i vojske.

Međunarodnu zajednicu, koja je 1990-ih pala na testu u ratovima u Hrvatskoj i pogotovo u Bosni i Hercegovini, potkraj 1990-ih nije pretjerano zanimala pozadina sukoba, važno je bilo spriječiti krvoproliće. Ujedinjeni narodi i NATO nisu htjeli da se pred njihovim očima ponovi Srebrenica, a Miloševićev režim je prevršio svaku mjeru. Dakle, nije bio cilj samo ostvariti mir, Ujedinjeni narodi htjeli su i osvjetlati obraz. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda je 1998. prihvatilo rezolucije 1160, 1199 i 1203 kojima se uvodi embargo na uvoz oružja u Saveznu Republiku Jugoslaviju te se zahtijeva prekid neprijateljstava i osiguravanje pristupa mirovnim snagama UN-a (Resolution adopted by the Security Council in 1998). NATO predvođen SAD-om u tome je vidio političku priliku i 1999. je započeo napade na Jugoslaviju bez odobrenja Vijeća sigurnosti UN-a. U operaciji Saveznička sila, koju je predvodio SAD, sudjelovale su sve članice NATO-a, izuzev Islanda (Vidušić 2016: 107). Zaustavljena je ofenziva srpskih snaga, izbjegnuti su daljnji etnički progoni i drugi zločini i započeo je kraj Miloševićeve vladavine.

Potom je Vijeće sigurnosti UN-a 1999. prihvatilo Rezoluciju 1244 kojom je uspostavljen mir na Kosovu, određen je posebni predstavnik koji odgovara glavnom tajniku UN-a, postavljen je zahtjev za razmještanjem međunarodnih vojnih snaga i potvrđen jugoslavenski suverenitet nad Kosovom, osobito točkom 6. koja glasi:

Traži od glavnog tajnika da imenuje, nakon konzultacija s Vijećem sigurnosti, posebnog predstavnika koji će kontrolirati implementaciju međunarodnog civilnog i sigurnosnog prisustva, te nadalje traži od glavnog tajnika da svom posebnom predstavniku da instrukciju da vrši koordinaciju s međunarodnim sigurnosnim prisustvom kako bi se osiguralo da obje prisutnosti rade u smjeru istih ciljeva i da se međusobno pomažu. (Resolution 1244 (1999))

Međunarodne mirovne snage na Kosovu (Kosovo Force – KFOR) nisu pod zapovjedništvom UN-a, nego NATO-a. Neovisnost Kosova odjednom je postala jednako važna NATO-u kao i Albancima i to zbog širenja NATO-a na istok i sužavanja manevarskog prostora Rusiji, jer da je NATO mario za sprečavanje humanitarnih kriza izazvanih ratom, onda bi provodio vojne intervencije i na drugim kriznim žarištima. Godine 1999. na Kosovu je kao službena valuta uvedena njemačka marka, a od 2003. euro. Europska unija i NATO polako se šire na zemlje bivšeg Istočnog bloka i dalje na istok, a Kosovo je poslužilo kao savršena prilika za brzi ulazak na Balkan i opstruiranje planova Rusije koja je u tradicionalno dobrim odnosima sa Srbijom i Crnom Gorom. Budući da je Kosovo stavljeno pod međunarodni protektorat, Albanci nemaju prevelike ovlasti, pogotovo u vanjskoj politici, a u održavanju reda i mira sudjeluju snage KFOR-a.

Nakon što je Srbija 1989. ukinula autonomiju Kosova, Albanci su 1991. proglasili neovisnost Kosova koje nitko nije priznao i čija vlast nije uspjela uspostaviti kontrolu nad cjelokupnim teritorijem, a po završetku NATO-ove intervencije 1999. Kosovo je postalo međunarodni protektorat iako je još uvijek bilo dio teritorija Savezne Republike Jugoslavije, odnosno Srbija je i dalje imala suverenitet nad Kosovom.

KOSOVO U 21. STOLJEĆU

Proglašenju neovisne Republike Kosovo 17. veljače 2008. prethodili su brojni neredi i manji incidenti u kojima su sudjelovali i Albanci i Srbi. Najozbiljniji sukobi dogodili su se 2004. kada je u više gradova i sela došlo do napada na kosovske Srbe, a mnoge njihove sakralne građevine i kulturni spomenici su uništeni. Velik broj Srba je napustio Kosovo, pa su oni ostali većina samo u sjevernom dijelu Kosova. Ubrzo su se Albanci odlučili na završni korak, prekid svih veza sa Srbijom, odnosno tadašnjom državnom zajednicom nazvanom Srbija i Crna Gora. Proglašenje neovisnosti Kosova bio je velik udarac za Srbiju, još jedan u nizu od 1991. U tom razdoblju jedini srpski dobitak je Republika Srpska u Bosni i Hercegovini, potvrđena Daytonskim sporazumom, sve ostalo su porazi, vojni ili politički. Neovisnost Kosova bila je vrhunac.

Deklaracija o nezavisnosti Kosova nije bila presudna za stjecanje nezavisnosti. Takve deklaracije prilično su česte i uglavnom su karakteristične za sporna područja, regije poznate po separatističkom djelovanju, kojima je cilj stjecanje nezavisnosti čak i ako time krše međunarodno pravo. Od novijih primjera najpoznatija je katalonska deklaracija, koja je mrtvo slovo na papiru jer je španjolska vlada skršila katalonski pokret za nezavisnost kao protuustavan (što nesporno jest) i izdajnički. Zbog toga se ovdje mora spomenuti da je 2010. Međunarodni sud pravde, odgovarajući na pitanje Opće skupštine UN-a o legalnosti jednostrane kosovske Deklaracije, izdao svoje savjetodavno mišljenje koje je malo toga razjasnilo: prihvaćanje Deklaracije nije prekršilo ni pravila općeg međunarodnog prava ni Rezoluciju Vijeća sigurnosti 1244 (1999). Međutim mišljenje Suda nije razjasnilo pravne posljedice Deklaracije kao ni je li Kosovo dobilo državnost (Crnić-Grotić i Kasipović 2013: 895). Međunarodno pravo u osnovi podržava pravo na samoodređenje, ali ne ako je ono na štetu suverene države bez njezina pristanka. Nejasno je i kako se Deklaracija ne suprotstavlja Rezoluciji 1244 kojom je potvrđen jugoslavenski suverenitet nad Kosovom.

Novinar Bahri Cani, kosovski Albanac, realno je i nepristrano opisao događaje na Kosovu koji su uslijedili po proglašenju neovisnosti. Prosvjedi kosovskih Srba bili su mirni uz neke iznimke: u etnički podijeljenoj Mitrovici na sjeveru Kosova Srbi su sa zgrade suda skinuli zastavu UN-a i postavili srpsku, a potom je tri dana kasnije tijekom akcije međunarodnih snaga ubijen ukrajinski policajac (Cani 2008). Tadašnji premijer Hashim Thaçi, koji je proglasio neovisnost Kosova, nije bio nimalo zabrinut zbog toga što je time narušen teritorijalni integritet Srbije. Albanci su slavili u Prištini i Tirani, a u Beogradu je došlo do uličnih nereda i masovnih prosvjeda.

Uspostavi neovisnosti je na inicijativu zapadnih država prethodio Sveobuhvatni prijedlog za rješenje statusa Kosova, tzv. Ahtisaarijev plan, nazvan po izaslaniku UN-a Marttiju Ahtisaariju, bivšem predsjedniku Finske, koji ga je službeno predložio. Plan koji je nastao 2007., otprilike godinu dana prije proglašenja neovisnosti, zadire u sve sfere, gospodarsku, političku, pravosudnu, sigurnosnu i dr. Sveobuhvatni prijedlog za rješavanje statusa Kosova, na kojem je utemeljena kosovska država, određuje opće uvjete, odredbe i propise za stjecanje nezavisnosti pod nadzorom međunarodne zajednice i Kosovo se obvezalo uskladiti sve svoje politike s njim (Krasniqi 2016: 163). I Ustav Kosova usklađen je s Ahtisaarijevim planom u kojem se ne spominje neovisnost, ali neke njegove točke Kosovu daju prava države. Tako u članku 1. (Opće odredbe) točka 1.5. glasi:

Kosovo će imati pravo pregovarati u vezi s međunarodnim sporazumima i sklapati međunarodne sporazume i pravo tražiti članstvo u međunarodnim organizacijama. (Ahtisaari 2007: 2)

Pretpostavljamo da se to odnosi na vladine a ne na nevladine organizacije, jer članovi vladinih organizacija mogu biti isključivo subjekti međunarodnih odnosa, što u tom trenutku Kosovo nije bilo. No izgleda da je namjera bila da to uskoro postane. Treba spomenuti i točku 1.7.:

Kosovo će imati vlastite, posebne, nacionalne simbole, uključujući zastavu, grb i himnu, koji će odražavati njegov multietnički karakter. (Ahtisaari 2007: 2)

Ovim se potvrđuje da je u odnosu na ostatak Srbije Kosovo posebno i multietničko, kao što je i Makedonija postala multietnička ustavnim promjenama 2001. u korist Albanaca. Nadalje, u članku 9., koji se odnosi na sigurnosni sektor, točka 9.4. glasi:

Bit će osnovane nove profesionalne i multietničke Kosovske sigurnosne snage (KSF), koje će posjedovati lako naoružanu komponentu osposobljenu za vršenje utvrđenih sigurnosnih funkcija, u skladu s Aneksom VIII ovoga Rješenja. (Ahtisaari 2007: 6)

Nedvojbeno je riječ o stvaranju oružanih snaga koje bi trebale biti multietničke da se tome da opravdanje. Sve te točke daju obrise buduće države, koja je proglašena godinu dana nakon što je objavljen Ahtisaarijev plan. Kosovo će postati multietnička zemlja s apsolutnom dominacijom Albanaca ne samo brojčano, već i politički, dok će sjever Kosova ostati pod kontrolom Srba koji tamo imaju većinu. A Ahtisaarijev plan ostatak će usko povezan s Ustavom.

Nije samo Ahtisaarijev plan ogledalo stava SAD-a i saveznika o statusu Kosova. Najbolji primjeri su izjave pojedinih državnika i službeni stavovi Bruxellesa. Povodom proglašenja neovisnosti predsjednik SAD-a Barack Obama je 2008. dao izjavu u kojoj je među ostalim rekao: „Današnje proglašenje neovisnosti, koje je objavilo rukovodstvo Kosova, završava lanac događaja koji su započeli krvavim raspadom bivše Jugoslavije. Neovisnost Kosova je jedinstvena situacija koja je rezultat nepopravljive štete koju su izazvale akcije Slobodana Miloševića, to ni na koji način nije presedan za bilo koga drugoga u regiji ili širom svijeta.”

RAZDOBLJE DO 1990-IH: ABHAZIJA

Kao u slučaju kosovskih Albanaca i Srba, i napetosti između Abhaza i Gruzijaca oko Abhazije sežu sve do srednjeg vijeka i abhaskog kraljevstva koje je nosilo abhasko ime, u kojem se koristili gruzijski jezik i pismo i na čijem je čelu bila dinastija koja ima svoj naziv i na gruzijskom i na abhaskom jeziku. Personalna unija pod novom (isključivo) gruzijskom dinastijom Bagratida jedan je od razloga gruzijskog prisvajanja teritorija Abhazije kroz povijest. Otada do danas Abhazija je više puta mijenjala svoj status, od potpune integracije i okupacije pa do visokog stupnja autonomije, na pragu neovisnosti.

Kada je Rusija zauzela čitavo područje Kavkaza, u sukobima Rusije s Osmanskim Carstvom neki su kavkaski muslimanski narodi zbog svoje vjere, ali i zbog odnosa ruskih vlasti prema njima, podržavali Osmanlije i pružali otpor ruskom zaposjedanju Kavkaza te ih je ruska vlast zbog toga nastojala iskorijeniti glađu, masakrima ili prisilnim preseljavanjem, osobito Čerkeze, ali i Abhaze. Tako je 1864. ruski ministar rata Dimitrij Miljutin iznio prijedlog da se „neprijateljski element“, muslimansko

stanovništvo, protjera i da se na te prostore nasele kršćani (Harris 2014). Posljednji otpor Čerkeza i njihovih saveznika Abhaza Rusi su slomili 1864. u malom kanjonu Qbaada u blizini Sočija. U knjizi *Genocid nad Čerkezima (The Circassian Genocide)* Walter Richmond citira ruskog časnika Ivana Drozdova koji je opisao kako je taj kraj izgledao nakon sukoba, dok su Rusi slavili: na cesti su ležali leševi žena, djece, staraca, a prognanici iznemogli od gladi i bolesti postali su plijen pasa (Richmond 2013: 1). U članku u kojem između ostalog piše i o masovnom progonu Abhaza, Thomas de Waal (2011) citira odlomak iz knjige Williama Palgravea *Essays on Eastern Questions* (1872) o tome kako su članovi abhaske vladarske obitelji pobijeni ili protjerani, kako je plemstvo izgubilo sva prava i kako narod mora izgraditi novi život pod tolerantnijom vlašću osmanskog sultana.

Neovisnost Abhazije često se dovodi u pitanje zbog toga što su u vrijeme raspada SSSR-a u toj autonomnoj pokrajini stanovnici najvećim dijelom bili Gruzijci, ali rijetko se spominje zašto Abhazi nisu bili najbrojniji. Glavni krivac su masovni progoni u 19. stoljeću, što potvrđuje Richmond (2013: 159): „Rusi su 1865. većinu Abhaza protjerali iz njihove domovine, a sredinom dvadesetog stoljeća brojčano su ih nadjačali Gruzijci.“ Broj stanovnika Turske koji imaju abhasko podrijetlo teško je utvrditi, ali zasigurno se radi o više desetaka tisuća ljudi.

Kao i ostali podjarmljeni narodi u Rusiji, i Abhazi su zbog lošeg položaja neruskog stanovništva, pogotovo kavkaskih i pretkavkaskih naroda, novu komunističku vlast dočekali kao nešto pozitivno. Nakon Oktobarske revolucije osnovana je nacionalna politička organizacija Abhasko narodno vijeće, čiji su ciljevi bili njegovanje i razvijanje tekovina revolucije, zaštita nacionalnih, kulturnih i ekonomskih interesa i političkih prava abhaskog naroda, stvaranje uvjeta za samoodređenje abhaskog naroda i njegovanje odnosa s Unijom kavkaskih planinskih naroda (Constitution of the Abkhaz People's Council, 1917). Gruzija je iskoristila pomutnju nastalu izbijanjem građanskog rata u Rusiji i nakratko uspostavila neovisnu republiku (1918. – 1921.) u čijem se sastavu našla i Abhazija. No prije nastanka tri kavkaskе republike, Gruzije, Armenije i Azerbajdžana, postojala je još jedna kratkotrajna politička tvorevina, Transkavkaska Republika, koja je u svojem sastavu imala sve kavkaskе narode, pa i one na sjevernom Kavkazu, odnosno na teritoriju Rusije. Njezin raspad i nastanak triju novih republika iznimno je važan iz abhaske perspektive.

Abhasko narodno vijeće, koje je osnovano prije Nacionalnog vijeća Gruzije, blisko je surađivalo s Unijom kavkaskih planinskih naroda, ali je građanski rat na sjevernom Kavkazu oslabio te veze, te se Abhasko narodno vijeće potom približava Nacionalnom vijeću Gruzije. Na sastanku u Tbilisiju 9. veljače 1918. njihovi su predstavnici održali sastanak na kojem je postignut sporazum koji je sadržavao i sljedeće tri klauzule:

- 1) Da se obnovi jedinstvena i nedjeljiva Abhazija od rijeke Ingur do rijeke Mzymta, uključujući samu Abhaziju i Samurzakan ili ono što je danas Suhumski okrug.
- 2) O obliku budućeg državnog uređenja ujedinjene Abhazije u skladu s načelom nacionalnog samoodređenja odlučit će demokratski izabrana Ustavotvorna skupština Abhazije.

- 3) U slučaju da Abhazija i Gruzija žele sklopiti političke sporazume s drugim nacionalnim državama, one se obvezuju da će voditi preliminarne razgovore o tome. (Lakoba 1993: 285, prema: Gitsba 2013: 127–128)

Dakle, abhaski i gruzijski predstavnici susreli su se kao potpuno ravnopravni i abhaski su predstavnici pokazali jasnu namjeru da očuvaju teritorijalni integritet Abhazije i zastupaju interese svoga naroda. To je ujedno dokaz da je Abhazija bila neovisna u odnosu na Gruziju prije uključivanja Abhazije u sastav Gruzije.

Sovjetska vlast je možda bila povoljna za Abhaze sve do smrti Vladimira Iljiča Lenjina, koji je vodio umjerenu politiku prema manjim narodima, odnosno do dolaska na vlast Gruzijca Josifa Visarionoviča Staljina, jednog od najvećih, ako ne i najvećeg tiranina u povijesti. I Lavrentij Berija (rođen u Abhaziji), jedan od najbližih Staljinovih suradnika, poznat je po svojim metodama supresije „državnih neprijatelja“. Jesu li Staljin i Berija osjećali animozitet prema Abhazima ili su jednostavno željeli steći simpatije svojih sunarodnjaka Gruzijaca, nikada nećemo doznati. Ukidanje Sovjetske Socijalističke Republike (SSR) Abhazije 1931. nije automatski značilo represiju jer je Nestor Lakoba, vođa boljševika u Abhaziji i bliski Staljinov suradnik, očito znao držati konce svojim u rukama. Može se reći da nakon njegova ubojstva (trovanja) 1936. u Tbilisiju, kojem je kumovao osobno Berija, u Abhaziji započinje uvođenje gruzijskog jezika i pisma, pretvaranje Abhazije u ljetovalište sovjetske političke elite (Jakovčević 2018: 116) i uništavanje abhaske političke elite koja je zamijenjena kadrovima prema mjeri gruzijskih vlasti. Abhaski jezik i stanovništvo bili su, čini se, glavni ciljevi koje je trebalo napasti, što potvrđuje Stephen Shenfield:

Dana 2. studenog 1937. dvadeset i osam članova vrhovnog vladinog tijela Abhazije, Središnjeg sovjetskog izvršnog odbora, smijenjeno je s dužnosti, od kojih su većina bili etnički Abhazi. Uhićeni su kao „kontrarevolucionari“, „narodni neprijatelji“ i tako dalje. U Abhaziji je u razdoblju od srpnja 1937. do listopada 1938. najmanje 2186 osoba uhićeno zbog političkih optužbi, od kojih je njih 754 strijeljano. U Suhumiju je u listopadu i studenom 1937. 13 javnih osoba, optuženih da su ubojice, agenti stranih obavještajnih službi i dr., u montiranom sudskom procesu osuđeno na smrt strijeljanjem.

Abhazi se do početka 1990-ih nisu uspjeli izboriti za bolji politički položaj, niti su bili u stanju to tražiti.

ABHAZIJA 1990-IH

Raspad Sovjetskog Saveza i okončanje hladnog rata značili su slabljenje položaja Rusije i makar privremeni primat SAD-a u međunarodnim odnosima. Abhazija, kojoj se prema članku 84. sovjetskog Ustava iz 1977. ne smije dirati teritorij bez njezina pristanka, uključena je u Republiku Gruziju koja je proglasila neovisnost 9. travnja 1991., a formalno je bila na snazi nakon raspuštanja Sovjetskog Saveza 22. prosinca 1991. Potom je 23. srpnja 1992. abhaski Vrhovni sovjet običnom većinom, bez sudjelovanja gruzijskih zastupnika, izvan snage stavio ustav Abhaske Autonomne Sovjetske Socijalističke Republike (ASSR) iz 1978. i zamijenio ga ustavom iz 1925. prema kojem je samostalna republika Abhazija temeljem dogovora sjedinjena s Gruzijom (Jakovčević 2018: 133). Nakon toga kreće rat zakonima, Abhazija i Gruzija jedna drugoj osporavaju prethodno donesene zakone kao uvod u oružani sukob. Na čelu Gruzije tada je bio Eduard Ševardnadze, karizmatični lider koji je u dva navrata bio ministar vanjskih poslova SSSR-a, a na čelu Abhazije bio je Vladislav Ardzinba koji nije bio poznat po diplomatskim manirama, što je na početku predstavljalo prepreku za postizanje sporazuma.

Ubrzo je izbio oružani sukob između vladinih snaga i abhaskih pobunjenika oko statusa Abhazije. Sukob je započeo ulaskom gruzijskih oružanih snaga u Abhaziju radi uspostavljanja ustavnopravnog poretka. Rat koji je trajao do 1994. iskazao je, kao i na Kosovu, ono najgore što obje strane mogu ponuditi, odnio je mnogo života i nije imao gotovo nikakav učinak osim promjene etničke strukture i uništenja infrastrukture u Abhaziji. Pobjeda se može pripisati Abhaziji koja je preživjela sukob u gotovo u istim granicama. Abhazima ne ide na ruku to što je iz Abhazije zbog rata izbjeglo oko 250 000 Gruzijaca, koji su prije rata bili većinsko stanovništvo, od kojih se samo manji broj vratio, i to u grad Gali i njegovu okolicu, gdje su Gruzijci i prije bili etnički najzastupljeniji (Jakovčević 2018: 147). Taj zločin ne može se pripisati samo Abhazima jer su u ratu sudjelovale i druge etničke skupine koje su zločine nad Gruzijcima počinile zbog drugih razloga i netrpeljivosti prema Gruzijcima.

Prema Deklaraciji o neovisnosti Republike Abhazije, koja je svjetlo dana ugledala 12. listopada 1999., o abhaskoj državi može se govoriti od 8. stoljeća, a navode se i važni događaji i odluke donesene neposredno prije donošenja Deklaracije: prihvaćanje Deklaracije o državnoj suverenosti 25. kolovoza 1990., oružani sukobi s gruzijskim vladinim snagama, proglašenje Ustava 26. studenoga 1994., provođenje referenduma 3. listopada 1999. o Ustavu iz 1994., te obvezivanje na poštovanje ljudskih prava prihvaćanjem Opće deklaracije o ljudskim pravima i sl. (Act of State Independence of the Republic of Abkhazia, 1999).

Abhazija je polako izrastala 1990-ih, ali neke su činjenice ovdje iznimno važne. Zbog rata za neovisnost iz Abhazije je izbjegao veliki broj Gruzijaca koji su prije rata bili većina. Stoga valja postaviti pitanje bi li rezultat u Deklaraciji spomenutog referenduma o Ustavu bio isti da su mogli odlučivati i oni koji su Abhaziju napustili. Vrlo vjerojatno ne bi, Gruzijci bi željeli ostati u sastavu Gruzije. Istina je da su preci tih Gruzijca planski naseljavani u Abhaziji s ciljem da budu dominantni nad Abhazima, posebno zbog potencijalne islamizacije tog područja, ali kada bi prevladao

takav pristup, u mnogim zemljama bi došlo do potpune revizije etničke slike, što se protivi svim konvencijama o ljudskim pravima.

Abhazi su preuzeli kontrolu nad čitavim teritorijem Abhazije i krenuli su svojim putem. Gruzija je reagirala nedovoljno odlučno da bi se to spriječilo, vjerojatno zbog straha od otvorenog uključivanja Rusije koja je podupirala Abhaziju i u nekim se kombinacijama spominjalo i uključivanje Abhazije sastav Ruske Federacije.

ABHAZIJA U 21. STOLJEĆU

U veljači 2008. proglašena je neovisnost Kosova, a u ljeto 2008. neovisnost su proglasile Abhazija i Južna Osetija, što je rezultiralo novim valom nestabilnosti na Kavkazu. Međutim, na Kosovu je proglašenje neovisnosti prošlo prilično mirno, a ovdje je izbio oružani sukob u koji se na strani Abhazije i Južne Osetije protiv Gruzije uključila Rusija.

Odcjepljenje Abhazije pokrenuli su veliki prosvjedi („ružičasta revolucija“) u Gruziji 2003., nakon kojih se Eduard Ševardnadze, optužen za izbornu prijevaru, povukao s vlasti. Ševardnadzea, koji je vodio pomirljivu politiku prema Rusiji, na čelu države zamijenio je 2004. Mihail Sakašvili, koji je 1990-ih pokazao da ne mari previše za suverenitet i teritorijalni integritet Gruzije, kao ni za opću stabilnost u regiji, već isključivo za širenje svog utjecaja i moći. Isto tako nije tajna da je gruzijska vojska dobila značajnu pomoć SAD-a, koji je zagovarao približavanje i eventualno članstvo Gruzije u NATO-u te je podržavao borbu s Osetima i Abhazima i ružičastu revoluciju koja je na vlast dovela Sakašvilija (Vukadinović 2008: 161). Budući da su Abhazi gajili prijateljske odnose s Rusijom koja im je pomagala tijekom krize 1990-ih, prozapadni političar Sakašvili nije odgovarao abhaskim čelnicima. Sakašvili je pak htio udaljiti prorusk elemente iz svoje zemlje, pa mu Abhazi i Južni Oseti u najmanju ruku nisu bili prijatelji. Abhazija tada još nije od Rusije dobila zeleno svjetlo da se odcijepi od Gruzije iako se zasigurno tome nadala.

Potom se dogodilo nešto za što smo mislili da u 21. stoljeću više nije moguće. Ratne 1990-e na pojedinim područjima bivšeg SSSR-a bile su nedavna prošlost i rane iz toga razdoblja osjećaju se i danas, a kamoli 2008. Nitko nije vjerovao da se na prostoru koji mnogi svrstavaju u Europu može dogoditi ratni sukob koji će se pretvoriti u otvorenu invaziju jedne države na drugu. Naime, kada su nakon Kosova i Južna Osetija i Abhazija odlučile proglasiti neovisnost, službeni Tbilisi tome se usprotivio i bačva baruta je zapaljena. Rat je započeo u Južnoj Osetiji i ubrzo se prelio na Abhaziju. U rat se uključila i Rusija invazijom na Gruziju u kojoj je osim Abhazije i Južne Osetije zauzet i gruzijski grad Gori. Ruska vojska pokazala je nadmoć nad gruzijskim snagama i natjerala Gruziju da prizna poraz. Uslijedilo je potpisivanje primirja. S ciljem postizanja primirja sastali su se i francuski predsjednik Nicolas Sarkozy i ruski predsjednik Dimitrij Medvedev. Primirje je uključivalo sljedećih šest točaka (Vidušić 2016: 165):

1. Nema povratka na uporabu sile.
2. Prekid neprijateljstva mora biti potpun.

3. Osiguranje slobodnog prolaza humanitarnoj pomoći (i slobodan povratak izbjeglica).
4. Gruzijske trupe moraju se povući u baze.
5. Ruske trupe moraju se povući na crte na kojima su bile prije početka neprijateljstava. Do primjene međunarodnih mehanizama ruske snage za održavanje mira provodit će mjere sigurnosti (šest mjeseci).
6. Na temelju odluke Ujedinjenih naroda i Organizacije za sigurnost i suradnju u Europi treba pokrenuti međunarodnu raspravu o modalitetima sigurnosti Abhazije i Južne Osetije.

Šestomjesečna prisutnost ruskih snaga, a zapravo okupacija, primorala je Gruziju na to da povuče svoje postrojbe i prepusti nadzor nad svojim područjima okupatorskoj vojsci. Samo nekoliko dana kasnije, 26. kolovoza 2008., Rusija je priznala državnu neovisnost Abhazije i Južne Osetije. U obraćanju naciji nakon priznanja neovisnosti, ruski predsjednik Dimitrij Medvedev branio je taj potez. Najupečatljiviji su sljedeći dijelovi njegova govora:

Gruzijски čelnici prekršili su Povelju UN-a, svoje obveze prema međunarodnim ugovorima, ignorirali su zdrav razum i pokrenuli oružani sukob u kojem su civili postali žrtve. Slična sudbina čekala je i Abhaziju. Tbilisi je očito računao na *Blitzkrieg*, koji bi svijetu pružio *fait accompli*: najnehumanije sredstvo za postizanje svog cilja preuzimanja Južne Osetije po cijenu istrebljenja cijelog naroda. To nije bio prvi pokušaj. Gruzijски predsjednik Gamzahurdija je 1991. izdao zapovijed za napad na Suhumi i Chinvali pod motom „Gruzija Gruzijcima“. Razmislite o ovim riječima. Rusija je tada zaustavila istrebljenje Abhaza i Oseta. Naša je zemlja postala posrednik i čuvar mira koji je tražio političko rješenje. Ali uvijek smo polazili od priznavanja teritorijalnog integriteta Gruzije. (Medvedev's Statement..., 2008)

Povelja UN-a ističe da svaki narod ima pravo na samoodređenje, ali ona je pisana vrlo općenito i ne može pomoći prilikom utvrđivanja ima li neki narod pravo na odcjepljenje. Ako se doslovno shvaća, svaki narod koji nema svoju državu, npr. Kurdi, ima pravo na samoodređenje, no to se suprotstavlja obvezi da se poštuju suverenitet i teritorijalna cjelovitost država. Deklaracija o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država (1970), na koju se referira Medvedev, odnosi se uglavnom na narode i područja koja jesu (ili su bila) pod kolonijalnom vlašću pa teško može biti podloga za međunarodno priznanje Abhazije i Južne Osetije, a pogotovo Kosova: ako se pravo naroda na samoodređenje vezuje uz etničku pripadnost, onda Albanci nisu narod bez države jer je 1912. stvorena Albanija. I Helsinški završni akt (1975) isto tako neodređeno spominje pravo naroda na samoodređenje kao i teritorijalnu cjelovitost država: „Države sudionice poštivat će jednaka prava naroda i njihovo pravo na samoodređenje, uvijek postupajući u skladu s ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda kao i s važećim normama međunarodnog prava, uključujući i one koje se odnose na teritorijalnu cjelovitost država.“ Sve spomenute deklaracije i dokumenti mogu se tumačiti na jedan ili drugi

način i zato ih je moguće iskoristiti kao opravdanje bez obzira na to zastupa li se pravo na samoodređenje ili teritorijalni integritet države.

ZAKLJUČAK

Na Kosovu i u Abhaziji otprilike u istom razdoblju došlo je do velikih promjena zbog djelovanja europskih i svjetskih sila koje u trenucima visokih napetosti nastoje ostvariti svoje političke ciljeve. U takvim slučajevima zemlje poput Kosova i Abhazije mogu poslužiti kao faktor destabilizacije neke sile, ali i suprotno, preko njih određena sila može ostvariti svoj politički interes.

Kosovo je tijekom povijesti značajno mijenjalo svoj etnički sastav, Albanci su na Kosovu apsolutna većina u posljednjih nekoliko stoljeća, ali nikada u povijesti Kosova nije bilo neovisno. Albanci od 1912. imaju i svoju nacionalnu državu Albaniju. Miloševićev režim jedini je faktor koji bi išao u korist neovisnosti Kosova, ali nisu samo Albanci doživjeli progone. Progonima su bili izloženi i kosovski Srbi nakon rušenja Miloševićeva režima. Kosovo nije u potpunosti uspostavilo neovisnost i njegova politika dosta ovisi o SAD-u (najveća američka vojna baza u ovom dijelu Europe je Camp Bondsteel kraj Uroševca), a politički rat protiv Beograda nastavlja se na svim razinama. Kosovo je priznalo stotinjak zemalja, ali još nije primljeno u neke važne svjetske organizacije, uključujući i UN. Također je upitno ima li službena Priština kontrolu nad cijelim teritorijem države, prije svega nad sjeverom Kosova.

Abhazija je za razliku od Kosova u pojedinim razdobljima imala status gotovo na razini države. U zajednicu s Gruzijom 1918. ušla je kao ravnopravan subjekt, a potom i u SSSR kao republika, no taj joj je status 1931. zaslugom Staljina i Berije (etnički Gruzijci) ukinut. Kao i kosovski Albanci, Abhazi su proživljavali represiju i progone koji su dosta izmijenili etničku sliku Abhazije, osobito u carskoj Rusiji, ali i u SSSR-u. Abhazija je proglasila nezavisnost uz veliku pomoć Ruske Federacije o kojoj i danas dosta ovisi njena vanjska politika. Za razliku od Kosova, Abhaziju je priznalo samo nekoliko država i nije članica nijedne važnije međunarodne organizacije, a službeni Suhumi od zauzimanja klanca Kodori 2008. ima potpuni suverenitet nad svojim teritorijem. Iako je nastupio mir, situacija je i dalje vrlo napeta, a Gruzija ne odustaje od vraćanja Abhazije u svoj ustavnopravni poredak, kao što Srbija ne odustaje od Kosova.

LITERATURA

Act of State Independence of The Republic of Abkhazia. UNPO. <https://unpo.org/article/705> (pristupljeno 24. svibnja 2021.).

Ahtisaari, Martti. 2007. Comprehensive Proposal for the Kosovo Status Settlement. <https://digitallibrary.un.org/record/595359> (pristupljeno 30. 6. 2021.).

- Cani, Bahri. 2008. Kako je Kosovo u 2008. mijenjalo regiju – i svijet? Deutsche Welle, 21. prosinca. <https://www.dw.com/bs/kako-je-kosovo-u-2008-mijenjalo-regiju-i-svijet/a-3893080> (pristupljeno 27. lipnja 2021.).
- Constitution of the Abkhaz People's Council, 8 November 1917. Abkhaz World. <https://abkhazworld.com/aw/reports-and-key-texts/595-constitution-abkhaz-1917> (pristupljeno 13. svibnja 2021.).
- Crnić-Grotić, Vesna i Dunja Kasipović. 2013. The right to self-determination – The Kosovo case before the International Court of justice. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 34(2): 895–910. <https://hrcak.srce.hr/119395> (pristupljeno 16. lipnja 2021.).
- Čolović, Ivan. 2016. *Smrt na Kosovu polju*. Beograd: XX vek.
- Ćirković, Sima. 2008. *Srbi među europskim narodima*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- De Waal, Thomas. 2011. Abkhaz, Circassians, Georgians, and Historical Justice. Carnegie Europe, 18. svibnja. <https://carnegieeurope.eu/2011/05/18/abkhaz-circassians-georgians-and-historical-justice-pub-44103> (pristupljeno 30. travnja 2021.).
- Deklaracija o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji između država (Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among State sin accordance with the Charter of the United Nations). <https://www.un.org/ruleoflaw/files/3dda1f104.pdf> (pristupljeno 22. lipnja 2021.).
- Gitsba, Inar. 2013. The De-Sovietisation and Nationalisation of History in Abkhaz Textbooks. U: *Myths and Conflict in the South Caucasus*, Volume 1, ur. Oksana Karpenko i Jana Javakhishvili. International Alert. Str. 115–133. https://www.international-alert.org/sites/default/files/publications/Caucasus_2013_Myths_Vol1_EN.pdf (pristupljeno 8. svibnja 2021.).
- Harris, Carolyn. 2014. 150 Years Ago, Sochi Was the Site of a Horrific Ethnic Cleansing. *Smithsonian Magazine*, 7. veljače. <https://www.smithsonianmag.com/history/150-years-ago-Sochi-was-the-site-horrific-ethnic-cleansing-180949675/> (pristupljeno 30. travnja 2021.).
- Hasani, Sinan. 1986. *Kosovo: istine i zablude*. Zagreb: Centar za informacije i publicitet.
- Horvat, Branko. 1988. *Kosovsko pitanje*. Zagreb: Globus.
- Jakovčević, Duje. 2018. *Eduard Ševardnadze: kratka biografija*. Zagreb: Srednja Europa.
- Krasniqi, Vjollca. 2016. Topografija izgradnje nacije na Kosovu. U: *Strategije simbolične izgradnje nacije u državama Jugoistočne Europe*, priredili Vjeran Pavlaković i Goran Korov. Zagreb: Srednja Europa. Str. 157–184.
- Medvedev's Statement On Russia's Recognition Of South Ossetia, Abkhazia. 2008. Reuters. RadioFreeEurope / RadioLiberty, 26. kolovoza. https://www.rferl.org/a/Medvedevs_Statement_On_Russias_Recognition_Of_South_Ossetia_Abkhazia/1193986.html (pristupljeno 18. lipnja 2021.).

- Milošević, Slobodan. 1989. *Godine raspleta*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
- Mišović, Miloš. 1987. *Ko je tražio Republiku: Kosovo 1945.-1985*. Beograd: Narodna knjiga.
- Obama, B. (2008). Statement by Barack Obama on the Independence of Kosovo. By Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project. Dostupno na: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/statement-barack-obama-the-independence-kosovo> (pristupljeno 13. 4. 2021.)
- Ramet, Sabrina Petra. 2009. *Tri Jugoslavije: izgradnja države i izazov legitimacije, 1918.-2005*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Resolution adopted by the Security Council in 1998. United Nations Security Council. <https://www.un.org/securitycouncil/content/resolutions-adopted-security-council-1998> (pristupljeno 30. svibnja 2021.).
- Resolution 1244 (1999). United Nations Security Council. [https://undocs.org/S/RES/1244\(1999\)](https://undocs.org/S/RES/1244(1999)) (pristupljeno 30. svibnja 2021.).
- Richmond, Walter. 2013. *The Circassian Genocide*. Rutgers University Press. <https://www.adiga.com/book.pdf> (pristupljeno 11. 5. 2021.).
- Shenfield, Stephen D. The Stalin-Beria Terror in Abkhazia, 1936-1953. Abkhaz World. <https://abkhazworld.com/aw/abkhazia/history/499-stalin-beria-terror-in-abkhazia-1936-53-by-stephen-shenfield.html> (pristupljeno 17. svibnja 2021.).
- Slukan Altić, Mirela. 2006. *Povijesna geografija Kosova*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Vidušić, Emil. 2016. *Drugi hladni rat: veliko urušavanje Euroazije, Afrike, Srednje i Južne Amerike*. Split: Naklada Bošković.
- Viro, Dušan. 2007. *Slobodan Milošević: anatomija zločina*. Zagreb: Profil International.
- Vukadinović, Radovan. 2008. *Amerika i Rusija*. Zagreb: Politička kultura.
- Žunec, Ozren. 2007. *Goli život: socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj*. Zagreb: Demetra.

KOSOVO AND ABKHAZIA – INDEPENDENCE QUESTION

Ivan Marijan

SUMMARY

This paper deals with the issue of achieving the independence of Kosovo and Abkhazia, and compares their cases, highlighting the advantages and disadvantages that are crucial in achieving independence and establishing sovereignty over their territory, as well as gaining international subjectivity. Through the 20th and at the very beginning of the 21st century, most of the states known today were created. Most of them were created by the process of decolonization, but there are also those states that fought for independence by separating from multinational state communities, which ceased to exist after the mentioned secession. This left many questions open. Some of their successors were immediately guaranteed independence, while others had to fight both with arms and through diplomatic channels to reach the desired status of an independent state. The great world powers, in this case primarily the US and Russia, saw in these state breakdowns and the creation of new ones their chance to expand their influence and increase their own power in a historical period that we can freely call the Second Cold War, if the first ceased at all. These great powers, according to the famous Italian Niccolo Machiavelli and the proposition that the end justifies the means, really work in such a way, where the biggest loser becomes international law whose provisions and instructions are skillfully circumvented, which will be discussed in this paper. Political allies become only followers of policies dictated from the two main centers just as they did after the end of World War II. The paper historically follows the status of Kosovo and Abkhazia and analyzes the moments in history that are crucial in shaping their status today. Without a quality understanding of the background, it is not easy to understand the present of events in these contemporary political hotspots through which the interests of the greatest actors on the political map of this world collide.

Keywords: Kosovo, Abkhazia, Albanians, Abkhazians, independence, self-determination, international recognition.